

آسیب‌شناسی چارچوب مطالعات کالبدی وقف در شهر اسلامی

محسن عسکری^{۱*}، آرش بغدادی^۲

^۱ دانشجوی دکتری، گروه شهرسازی، واحد شهر قدس، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
^۲ استادیار، گروه شهرسازی، واحد شهر قدس، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۹۴/۰۶/۲۰

تاریخ دریافت: ۹۴/۰۲/۰۵

چکیده

وقف به عنوان یکی از سنت‌های حسنه در تعالیم اسلامی، مورد توجه رشته‌های مختلف علمی برای شناخت و کاربرد آن بوده است. با این وجود، کوشش‌های فکری صورت گرفته در دو حوزه دانش معماری و شهرسازی، نشانگر وجود اشکال‌ها و آسیب‌هایی است که خود سبب آن شده است که تا کنون مفهوم وقف در نظریه و در بخش کاربردی آن یعنی در عمل پیشرفت جدی نداشته باشد. این مقاله با نگاهی متفاوت از مجموعه مطالعات موجود، این موضوع را هدف مطالعه قرار داده است. این پژوهش به کمک روش تحقیق کیفی و ابزار تحلیل اسنادی صورت گرفته است. راهبرد آسیب‌شناسی و رویکرد تحلیل انتقادی سازنده نیز مکمل روش‌شناسی مطالعه بوده است. بررسی عمیق مطالعات موجود وقف در ایران نشانگر وجود حداقل سه محور اصلی آسیب‌زا شامل نوع رویکرد، نوع روش و نوع نگرش در مطالعات است. استفاده از روش‌های توصیفی و اثباتی، نگرش‌های گذشته‌محور و موافق‌انگارانه با موضوع وقف و رویکردهای غیرخلاق، باز نمود این سه محور در مطالعات وقف است. یافته‌های حاصل از مطالعه نشان می‌دهد که به کمک آسیب‌زدایی از محورهای سه‌گانه می‌توان به پایه‌ریزی چارچوب فکری مستحکمی اقدام نمود تا ضمن شناسایی ریشه‌ای بن بست نظری مطالعات موجود، چالش‌های اجرایی وقف را نیز به کمک دو ویژگی اصلی کارآیی و انعطاف‌پذیری رفع کرد.

واژگان کلیدی: وقف، مطالعات کالبدی وقف، آسیب‌شناسی، تحلیل انتقادی.